

การพิมพ์ภาพ

ความหมาย

มนุษย์ชอบสังเกต คิดค้น ดัดแปลงทำสิ่งต่างๆ อยู่เสมอ เป็นต้นว่า เมื่อจับต้องสิ่งของในขณะที่มือ-เบือนก็ทำให้เกิดรอยมือ หรือใช้วัสดุที่เบือนสว่างทาบหรือกดลงบนพื้นทำให้เกิดเป็นรอยหรือภาพขึ้น มนุษย์จึงได้นำเอาสิ่งที่สังเกตพบนั้นมาใช้ เช่น การพิมพ์รอยนิ้วมือ ซึ่งสามารถนำวิธีการนี้ไปใช้ในการสร้าง-ภาพต่างๆ เป็นต้น ดังนั้นการพิมพ์ภาพ (Print Making) จึงหมายถึงผลของการสร้างภาพด้วยวิธีการของการพิมพ์ดังกล่าวนั่นเอง การพิมพ์ภาพนั้น นอกจากใช้คำว่า print making แล้ว ยังมีคำที่ใช้เรียกอีกเช่น graphic arts และ print เป็นต้น ซึ่งมีความหมายค่อนข้างกว้าง

การสร้างภาพด้วยวิธีการพิมพ์หรือการพิมพ์ภาพเป็นการถ่ายทอดความรู้ที่นึกคิดตามความเชื่อของตนเองหรือของสังคม ด้วยวัสดุและอุปกรณ์ต่างๆ ลงบนแม่พิมพ์ โดยใช้แม่พิมพ์เป็นตัวบันทึกการแสดงออก และถ่ายทอดต่อไปยังกระดาษหรือพื้นรองรับอื่น ๆ อีกทีหนึ่ง การพิมพ์ภาพมีเทคนิควิธีการสร้างภาพได้หลายวิธี แต่ละวิธีมีชื่อเรียกเฉพาะเจาะจงลงไป ในการพิมพ์ภาพนั้นมีจุดมุ่งหมายเช่นเดียวกับภาพ-เขียน แต่ต่างกันตรงที่ภาพเขียนนั้นผู้เขียนสามารถถ่ายทอดและแสดงออกได้โดยตรง แต่การพิมพ์ภาพต้องผ่านกระบวนการสร้างแม่พิมพ์มาก่อน และ ใช้-วัสดุอุปกรณ์แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม การพิมพ์ภาพถือได้ว่าเป็นงานศิลปะอยู่ในหมวดทัศนศิลป์ (visual art) เช่นเดียวกับภาพเขียน

ประวัติความเป็นมา

การพิมพ์ภาพเกิดขึ้นมาช้านานแล้วตั้งแต่ก่อน

คริสตกาล หากแต่ยังไม่จัดเป็นการพิมพ์ภาพ โดยเฉพาะ คงเป็นการพิมพ์โดยทั่วๆ ไป เพื่อใช้สำหรับสื่อสารของคนในสมัยนั้น ชาวจีนถือว่าเป็นผู้ริเริ่ม โดยใช้ไม้เป็นวัสดุเพื่อใช้ทำแม่พิมพ์ ซึ่งใช้ทำเป็นตราต่างๆ เช่น ตราประจำตระกูล ต่อมาแม่พิมพ์ไม่ได้วิวัฒนาการนำมาพิมพ์ลงบนวัสดุอื่นๆ เช่น ดิน-เหนียว ฟ้า จนกระทั่งประมาณ ค.ศ. ๑๐๙ เมื่อจีนคิดทำกระดาษได้แล้วจึงนำไปพิมพ์บนกระดาษ เป็นที่แพร่หลายทั้งการพิมพ์เป็นรูปภาพและการพิมพ์หนังสือ ญี่ปุ่นนับเป็นชาติหนึ่งที่มีความสามารถ ในการสร้าง-สร้งงานการพิมพ์ภาพ มีการวิวัฒนาการและเผยแพร่อย่างกว้างขวางซึ่งมีผลต่อการสร้างงานศิลปะแขนง-ต่างๆ ในทางตะวันตกอีกด้วย ส่วนการพิมพ์ภาพในประเทศไทยนั้น ตามหลักฐานโบราณวัตถุสมัยโลหะ ที่ขุดค้นพบในบริเวณบ้านเชียง เมื่อประมาณ ๓,๐๐๐ ปีมาแล้วนั้น ปรากฏว่ามีการทำวิธีการพิมพ์กันแล้ว เท่าที่ปรากฏพบว่ามีการทำแม่พิมพ์ชนิดใช้เครื่องสานหรือใช้เชือกขึงนกดลงภาษาขณะดินแล้วนำไปเผา ที่เรียกว่า "ลายกต" หรือการแกะลายบนผิวของลูกกลิ้ง แล้วนำไปพิมพ์เป็นลายต่อเนื่องกันดูสวยงาม หรืออาจจะใช้พิมพ์บนผ้าก็ได้ นอกจากนั้นยังมีการพิมพ์ประเภทใช้สีดินและสีจากส่วนต่างๆ ของพืช เช่น ผล ราก ใบ เปลือก เป็นต้น แล้วนำมาผสมกันเป็นสีอีกด้วย

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีการพิมพ์ดวงตราต่างๆ ที่ใช้ประทับบนเอกสารของจดหมายเหตุ และหนังสือราชการ ดวงตราเหล่านั้นทำแม่พิมพ์ด้วยวิธีการแกะ-งาช้าง เขาสัตว์หรือไม้ ตามฐานันดรศักดิ์ ในปลายสมัยรัชกาลที่ ๓ มีการพิมพ์หนังสือบางกอกปริศน์-เดอร์ ซึ่งหมอบรัดเลย์ (Bradley) เป็นผู้ริเริ่ม ในระยะแรก ภาพประกอบนำไปพิมพ์ที่สิงคโปร์ แต่

เนื่องจากต้นทุนในการจ้างทำสูงมาก ต่อมาจึงได้ปรับปรุงหาวิธีพิมพ์ขึ้นเองในประเทศไทย ใน พ.ศ. ๒๔๔๘ หลวงไพศาลศิลปศาสตร์ เจ้ากรมบัณฑิต ได้ดำริให้ก่อตั้งกองช่างแกะไม้ขึ้น โดยใช้ในกิจการผลิตภาพประกอบบทเรียน มีหม่อมเจ้าประวิช ชุมสาย เป็นนายช่างออกแบบ ช่างแกะมี ๓ คน คือ นายแดง นายให้ นายสาย และมีขุนอภิสารจิตรกรรม (ครุฑา) เป็นช่างเขียน หนังสือแบบเรียนสมัยนั้นได้แก่ หนังสือปฐม ก กา เป็นต้น

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๕๐ สามัคยาจารย์สมาคมได้รับโอนกิจการกองช่างแกะไม้เข้ามา เพื่อจะทำงานแพร่หลายมากขึ้น โดยมีพระไพศาลศิลปศาสตร์ นายกรรมการบันเทิงเป็นผู้อำนวยการกอง มีนโยบายรับงานภาพประกอบบทเรียนและหนังสือพิมพ์ทั่วไป

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เห็นว่ามีผู้นิยมแพร่หลาย จึงได้ดำเนินกิจการอย่างจริงจัง ต่อมาได้หาช่างแกะเพิ่มขึ้นโดยใช้วิธีการรับสมัครเป็นนักเรียน รุ่นแรกมี ๖ คนรวมกับช่างเขียนอีก ๒ คน ต่อมาทางสามัคยาจารย์สมาคมได้เล็งเห็นความสำคัญ และได้เลื่อนฐานะกองช่างแกะไม้เป็นสโมสร ชื่อว่าสโมสรช่าง ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของสามัคยาจารย์ โดยมีเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เป็นหัวหน้าอำนาจการ

การพิมพ์ภาพแกะไม้ เริ่มศึกษากันมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๘ และใน พ.ศ. ๒๔๔๗ ศิลปะการพิมพ์ภาพแกะไม้ ได้นำออกแสดงในการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ โดยรวมเข้าไว้ในประเภทภาพเอกรงค์ ต่อมาเมื่อนิยมการทำแม่พิมพ์ไม้ชนิดแยกหลายสีกันมากขึ้น การพิมพ์ภาพจึงได้ถูกจัดเป็นแขนงหนึ่งโดยเฉพาะในการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ

ใน พ.ศ. ๒๕๐๐ อาจารย์จิตร บัวบุศย์ ซึ่งเป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนเพาะช่างได้จัดให้การพิมพ์ภาพ

เป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตรแผนกจิตรศิลป์กรรรม ทำให้รูปแบบในการพิมพ์ภาพมีลักษณะเป็นงานจิตรศิลป์มากขึ้น นอกเหนือไปจากการพิมพ์ภาพประกอบเรื่อง และมีเทคนิคในการพิมพ์ภาพชนิดต่างๆ ขึ้น เช่น แม่พิมพ์บล็อก เป็นต้น

ใน พ.ศ. ๒๕๐๔ คณะจิตรกรรมและประติมากรรมของมหาวิทยาลัยศิลปากร ได้เปิดหลักสูตรแผนกภาพพิมพ์ในระดับปริญญาตรี และได้มีการจัดนิทรรศการเพื่อแสดงผลงานทางการพิมพ์ภาพกันขึ้นอีก

ใน พ.ศ. ๒๕๑๗ โรงเรียนเพาะช่างได้เปิดแผนกศิลปะภาพพิมพ์ ในคณะจิตรศิลป์กรรรมระดับ ปวส. ขึ้น

การศึกษาวិชาการพิมพ์ภาพได้เจริญรุ่มมาและบรรจุไว้ในหลักสูตรศิลปะและศิลปศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ รวมถึงระดับมัธยมศึกษาและประถมศึกษาด้วย ซึ่งเป็นกิจกรรมทางศิลปะที่มีเรื่องราวอันควรศึกษาค้นคว้าและประสบการณ์ในชีวิตอย่างยิ่ง

ประเภทของการพิมพ์ภาพ

การพิมพ์ภาพแบ่งตามลักษณะภาพที่เกิดจากแม่พิมพ์ได้ ๔ ประเภท คือ

๑. การพิมพ์ภาพที่เกิดจากส่วนบนของแม่พิมพ์ การพิมพ์ภาพตามลักษณะนี้ เกิดจากกระบวนการพิมพ์จากแม่พิมพ์ผิวขน (relief process) เป็น การพิมพ์ที่อาศัยส่วนผิวขนของแม่พิมพ์เป็นส่วนที่ทำให้เกิดภาพขึ้น การพิมพ์เริ่มด้วยการใช้ลูกกลิ้งกลิ้งสีแล้วนำไปกลิ้งบนแม่พิมพ์ นำกระดาษที่จะพิมพ์วางทับแล้วนำไปเข้าแทนพิมพ์เพื่อกด รั้วให้สีบนแม่พิมพ์ติดที่แผ่นกระดาษ การพิมพ์ภาพประเภทนี้ได้แก่ การพิมพ์ภาพแกะไม้ (wood cut) การพิมพ์ภาพแกะไม้หน้าตัด (wood engraving) การพิมพ์ภาพแกะยาง (lino cut) การพิมพ์ภาพจากวัสดุ

จิตรกร
Thai Pai.
บายสีแสดงเ
สร้างสรรค์ขั
จิตรกรรมไทย
และมีการปริ
สภาพสังคม
และวัฒนธรรม
ที่มาของงาน
การสร
โบราณนั้น
การสื่อความ
จักษ์แก่พุทธ
หลายประกา
๑. เพื่
ของสมเด็จพระ
ความศรัทธา
๒. เพื่
ทรงศนะจาก
เข้าใจง่ายขึ้น
บุคคลชั้นแสด
หัวข้อธรรมะ
๓. เพื่
ดา ทั้งใน
บังเกิดความ
อันยิ่งใหญ่
การสั่งสอนเข
๔. เพื่